

Η 4η εντολή

Δημοσθένης Παπαμιάρκος

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΜΑΝΙΑΤΗ

Τελευταία φορά που τα είπαμε με τον συγγραφέα Δημοσθένη Παπαμιάρκο, εκείνος είχε γράψει τα διηγήματα με τον τίτλο «Μεταποίηση» και εγώ έκανα ένα άρθρο για «ΤΑ ΝΕΑ» με θέμα τη μικρή φόρμα της γραφής. Από τότε μέχρι την περασμένη Παρασκευή που ξαναήπιαμε καφέ, για τον Παπαμιάρκο έχουν μεσολαβήσει: μια συλλογή διηγημάτων, το «Γκιακ», που έφτασε τα 38.000 αντίτυπα. Δύο βραβεία, το ένα από την Ακαδημία Αθηνών. Μια δραματουργική επεξεργασία για τις «Ευμενίδες». Ένα λιμπρέτο για την «Ειρήνη» του Αριστοφάνη για παράσταση στην Επίδαυρο. Σενάρια για κόμικς. Ένα μετα-κείμενο που επίσης παραστάθηκε και λέγεται «Εξημέρωση». Και το σενάριο που συνέγραψε για την ταινία «Μπαλάντα της τρύπιας καρδιάς» του Γιάννη Οικονομίδη που τώρα παίζεται στα θερινά.

Εντάξει, ο Παπαμιάρκος από την πρώτη νιότη του έχει διδακτορικό σε εκκρεμότητα στην Οξφόρδη (Αρχαία Ιστορία) αλλά ενδιάμεσα μπορεί πια να λέει πως ζει απ' το γράψιμο και η συγκομιδή του δεν είναι καθόλου αμελητέα. Σε καφέ του κέντρου, μου αναλύει τις μεθόδους του γραψιμάτος του, μου μιλάει παθιασμένα για το χωριό του, τη Μαλεσίνα Λοκρίδας, που τον ενέπνευσε για το «Γκιακ» αλλά και για να μάθει αρβανίτικα, ανατέμνει τις εμμονές και τις αγάπες του, τώρα στα 37 του, και εξηγεί γιατί έχει συστολή όταν δηλώνει συγγραφέας.

Τελευταία φορά που τα είπαμε, είχατε γράψει τη «Μεταποίηση». Από τότε μεσολάβησαν πολλά: η συλλογή διηγημάτων «Γκιακ», η πρόζα «Εξημέρωση», το κόμικ «Ερωτόκριτος», λιμπρέτο για την αριστοφανική «Ειρήνη», σενάριο για ταινία, επεξεργασία στις «Ευμενίδες»...

Τώρα μόλις έγραψα τα «Γυμνάσια», ένα κόμικ, το σενάριο έκανα εγώ βασικά και το σχεδιάζει ο Kanellos Cob. Είναι ένα κόμικ επισημοποιημένης φαντασίας.

Γράψατε και το «Γκιακ». Πώς ερμηνεύετε την επιτυχία μιας συλλογής διηγημάτων, και μάλιστα σε μικρό εκδοτικό οίκο (Αντίποδες); Έχει φτάσει σήμερα τα 38.000 αντίτυπα!

«Η Ιστορία πρέπει να εξαγριώνει»

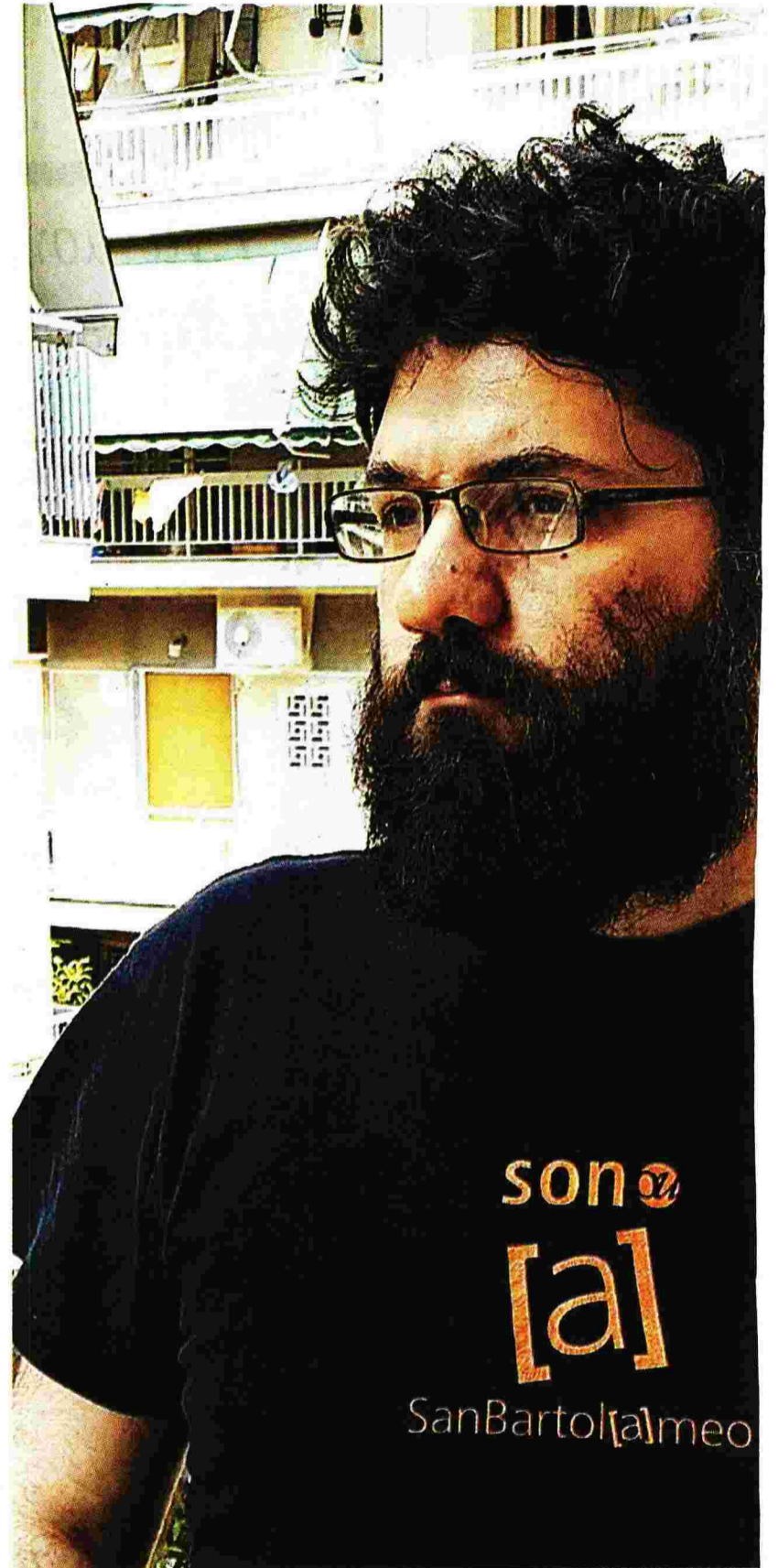
Ο συγγραφέας – που ακόμη έχει συστολή όταν δηλώνει αυτή του την ιδιότητα – μιλάει για τον τρόπο που κινείται ανάμεσα σε είδη όπως τα διηγήματα, τα κόμικς, τα θεατρικά έργα, τα κινηματογραφικά σενάρια

Με έχει απασχολήσει γιατί έχει τεθεί πολλές φορές ως ερώτημα. Είναι αυτό το βιβλίο που όταν το τελειώσα είπα πως εγώ είμαι ευχαριστημένος που το έγραψα, αλλά σίγουρα θα είναι αντιεμπορικό. Αν κάνει χίλια αντίτυπα, θα είμαι ΟΚ. Οπότε μετά μου πήρε πολύ καιρό να συνειδητοποιήσω τι συνέβη. Στην έκτη χιλιάδα άρχισα να καταλαβαίνω. Δεν είχα τα εργαλεία να το ερμηνεύσω, μαζεύοντας κυρίως από γνώμες τρίτων άρχισα να προσεγγίζω. Ως συλλογή διηγημάτων έχει ένα σφιχτό θέμα, μια χαλαρή μυθιστορηματική λειτουργία, έχει ενοποιητικά στοιχεία στις ιστορίες.

Να σας πω μια σκέψη: μήπως γράφτηκε σε μια εποχή όπου ένα μεγάλο μέρος του κοινού επανασυνδέεται με την ύπαιθρο, έστω και ως νοσταλγία; Μια αναζήτηση ακόμη και σε ιθαγένειες, εντοπιότητες, ντοπιολαλιές. Το βιβλίο έχει ως τερν το χωριό σας, τη Μαλεσίνα Λοκρίδας εξάλλου.

Ναι, ίσως αυτό παίζει έναν ρόλο. Μια εικόνα της επαρχίας με όρους που είχαμε ξεχάσει. Ίσως την επαρχία την είχαμε ταυτίσει με το αρνί το Πάσχα, τις διακοπές. Εδώ ίσως

άνοιξε ένα παράθυρο – είναι και αυτό... Τώρα που λες, το ταυτοτικό ήταν από τις βασικές προβληματικές μου. Ήμουν Αγγλία όταν άρχισα να το γράφω, για πέμπτο χρόνο, στην Οξφόρδη, σπούδαζα Αρχαία Ιστορία – έκανα το διδακτορικό μου βασικά. Ενιωθα τότε ένα συναίσθημα ιδιότυπης νοσταλγίας με όρους μετανάστη, βέβαια προνομιούχου. Και ήμουν σε απόλυτα μεταβατική στιγμή, ηλικιακή, σκεπτόμουν το μέλλον, τη δουλειά, έμπαινε και βαθύτερα το ερώτημα: ποιος είμαι, ρε παιδί μου; Ταυτόχρονα με μια ματιά στο χωριό μου. Οσο ήμουν Αγγλία, περνούσα περισσότερο χρόνο στο χωριό όταν επέστρεφα Ελλάδα. Και η απόσταση που πήρα με έκανε να επανεκτιμήσω κάποια πράγματα, από το τοπίο μέχρι το πόσο απολάμβανα να ακούω τους γέροντες να λένε ιστορίες στο καφενείο. Αυτό που παλιότερα μου φαινόταν βαρετό. Ταυτόχρονα με τη μεγάλη μου αγάπη για το δημοτικό, το ρεμπέτικο, αυτό ήταν το σάουντρακ στην Αγγλία για μένα. Έτσι άρχισε να σχηματοποιείται ένα πρόπλασμα. Το μεγάλο μέρος το έγραψα εκεί. Τα τελευταία τρία διηγήματα, στην Ελλάδα. Εμεινα

στη Μαλεσίνα είκοσι μέρες και τα έγραψα.

Μάθατε αρβανίτικα; Το βιβλίο έχει πολλές λέξεις και φράσεις... Μάζεψα λέξεις αρβανίτικες με τον πατέρα μου. Εμείς δεν τα μάθαμε ποτέ, όταν λέγαμε στους παππούδες «μάθετέ μας και εμάς», εκείνοι μας απαντούσαν «εσείς θα πάτε πανεπιστήμιο, δεν τα χρειάζεστε αυτά». Όταν μεγαλώσαμε, ήταν αργά γιατί στα 25 δεν μαθαίνεις μια γλώσσα αφού δεν εκτίθεσαι σε αυτή. Ενώ

ποντιακά από τη μάνα μου έμαθα. Με άφησε η μάνα μου καιρό στους παππούδες πάνω όταν ήμουν μικρός, δεν μπορώ να μιλήσω, αλλά τα καταλαβαίνω, ενώ αρβανίτικα όχι. Και πρόσφατα σκέφτηκα πως και ο πατέρας μου είναι στους μισούς της γενιάς του που τα μιλάνε.

Πάμε σε μια ενιαία γλώσσα; Βασικά ναι, ο κανόνας φαίνεται να ενοποιεί. Η γλώσσα όμως είναι ζωντανό πράγμα, άρα μπορεί να προκύψει κάτι σε μια παρέα. Θα

Μου αρέσει σαν εμπειρία, έχω τη δυνατότητα να παίρνω απόσταση. Οριακά δεν με ένοιαζε τι θα δω. Ήταν θέση που είχα εξαρχής. Το είπα και στους δύο σκηνοθέτες: δεν θέλω να μπλεχτώ στα πόδια σας, η θεατρική γλώσσα είναι διαφορετική και την ξέρετε εσείς καλύτερα. Είναι άλλη γλώσσα. Αν ο συγγραφέας έχει λόγο για κάτι που δεν έχει γραφτεί ως θεατρικό, είναι πρόβλημα. Το μόνο που θα έκανα θα ήταν προβολή της δικής μου ανασφάλειας. Θα τα έκανα κουλουβάκατα. Κράτησα απόσταση. Και έτσι απόλαυσα το έργο σαν κάτι άλλο.

■ Σας άλλαξε τη ζωή το «Γκιακ»;
Σίγουρα, όσον αφορά τις ευκαιρίες. Μου έδωσε ένα βιογραφικό. Μου επέτρεψε να είναι πιο εύκολη η διαδικασία για άλλα πράγματα. Όταν έκανα τον «Ερωτόκριτο», μπορούσαν πιο εύκολα να με εμπιστευθούν οι εκδότες.

■ Μετά το «Γκιακ» κάνετε το σενάριο για τον «Ερωτόκριτο»;
Ναι. Το σενάριο για την «Μπαλάντα» αρχίζω να το δουλεύω στην ομάδα σεναρίου ενώ έγραφα το «Γκιακ». Από τότε είχαμε ξεκινήσει την «Μπαλάντα» με τον Οικονομίδη, από το 2014. Ο «Ερωτόκριτος» είναι το πρώτο που έκανα αφού τελείωσα το «Γκιακ».

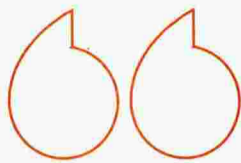
■ Γράψατε σε λίγο χρόνο όλες τις φόρμες.
Αυτό ήταν το σημαντικότερο δώρο που μου έκανε το «Γκιακ». Μου έδωσε τη δυνατότητα να πειραματιστώ με είδη. Δεν ξέρω αν τα έκανα όλα επιτυχημένα. Η «Ειρήνη» προέκυψε λόγω «Γκιακ». Με πήρε τηλέφωνο ο Νίκος Κυπουργός που δεν γνωριζόμασταν προσωπικά και μου είπε να πιούμε καφέ. Και στον δεύτερο καφέ μου λέει να γράψω το λιμπρέτο για την «Ειρήνη». Του λέω «μα δεν ξέρω να γράφω λιμπρέτο». Επέμεινε. Τελικά λέω «θα το δοκιμάσω», το μισό κρέμα σε σένα και το μισό σε μένα». Ο μόνος άνθρωπος με τον οποίο έχω γράψει στο ίδιο τραπέζι. Ο Νίκος γράφει στο χέρι παρτιτούρα. Μεγάλη ευκολία να είμαστε μαζί.

■ Κι έφτασε να εκφωνεί λόγο σας ο Τζιμης Πανούσης στην Επίδαυρο, που έπαιζε ρόλο στην «Ειρήνη».

Μεγάλη εμπειρία. Εγώ και για θέατρο δέκα ανθρώπων να έγραφα θα ήθελα να έχω κάνει κάτι καλό. Αυτό με απελευθέρωσε από το ειδικό βάρος της Επίδαυρου.

■ Τώρα εκδόθηκε η «Εξημέρωση» (εκδ. Πατάκης). Και είναι στα ευπώλητα επίσης!

Είναι ένα πεζό κάπως ανορθόδοξο για μένα. Ένα πεζό που δεν έχω ξαναγράψει. Έχει αρκετά ποιητικά στοιχεία, έχει διαφορά σε ρυθμό, σε παρηχίσεις από ένα απλό πεζό. Είναι πιο πυκνό. Πολύ προσωπικό κείμενο που κομίζει και τις δικές μου αγάπες και εμμονές: από την αρχαία ελληνική ιστορία μέχρι την αρχαία σκανδιναβική ποίηση ή τη

Είπε

Θα προκύψουν νέες γλώσσες. Για παράδειγμα, η ντερνεντική. Αυτή που μιλάμε εμείς είναι διαφορετική από των 20άρηδων

Εγώ και για θέατρο δέκα ανθρώπων να έγραφα, θα ήθελα να έχω κάνει κάτι καλό. Αυτό με απελευθέρωσε από το ειδικό βάρος της Επίδαυρου

Οφείλει η Ιστορία να ξεγυμνώνει τα πράγματα. Να λέει την αλήθεια. Η συνείδηση του λάθους χτίζεται όταν γνωρίζεις τι είναι λάθος

Το να λέμε ότι ο άνθρωπος είναι καλός εκ φύσεως και δεν είναι ικανός για Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ο πιο σύντομος δρόμος για να πάμε στον Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο

Παρότι το μπλοκάκι απόδειξης υπηρεσιών που έχω γράψει την ιδιότητα του συγγραφέα -μεταφραστή, δεν το λέω συχνά. Λέω απλώς πως γράφω σενάρια ή κόμικς

«Νέκυια». Το εναρκτήριο για να γράψω ήταν το χωρίο από τον Ηρόδοτο που μιλάει για την καταστροφή της Μιλήτου. Συγκλονιστικό. Και σε πρόζα.

■ Γιατί;
Μα δεν περιγράφει ξερά τα γεγονότα. Έχει τη φράση που με κλονίζει πάντα: η Μίλτος ηρήμοτο Μιλσίων: η Μίλτος ερήμωσε από Μιλήσιους. Εχουμε εξανδραποδισμό. Κατάληψη της πόλης, μερική σφαγή, μεγάλο κομμάτι πληθυσμού υποδουλώνεται στους Πέρσες, πουλιούνται σκλάβοι. Άλλοι μεταφέρονται στην Ερυθρά Θάλασσα, σε οικισμό. Ένα άλλο κομμάτι ξεφεύγει και με Σαμίους φεύγουν για τη Δύση. Τους καλεί ο τύραννος της Ζάγκλης να φτιάξουν μια άλλη αποικία. Είναι μια επική περιπέτεια. Δεν φεύγουν όπως τώρα που παίρνουμε ένα καράβι και φεύγουμε. Με έναν τρόπο θα σ' το πω ως εικόνα: φορτώνουν την πόλη τους στα καράβια τους! Συγκλονιστικό. Η πόλη είμαστε εμείς. Ο πολιτισμός μας δεν δεσμεύεται τόσο από τον τόπο. Θα πάμε σε μια νέα γη.

■ Είναι έτσι;
Παρόλο που το έχουμε ξεχάσει, κάπου έχει βάση. Εμείς έχουμε παραδοθεί σε συνθήκη άνεσης. Μας είναι δύσκολη η ιδέα να το συλλάβουμε αυτό. Υπάρχει πάντα αναφορά στην πατρίδα. Υπάρχει όμως και το εξής: αυτό συνέβη, είναι τραγικό, ξεριζωθήκαμε, αλλά πρέπει και να ζήσουμε.

■ Για να γυρίσουμε στον τίτλο του βιβλίου σας «Εξημέρωση». Ποιος εξημερώνει ποιον στο προδότειο εδάφιο για τη Μίλτο;
Ο Ηρόδοτος εξημερώνει την Ιστορία, όταν μπαίνει κάτι σε λόγια, εξημερώνεται.

■ Αυτός που εξημερώνει είναι ο κυρίαρχος σε μια σχέση;
Νομίζω ναι. Το παράδειγμα των Αθηναίων είναι αυτό. Ο Ηρόδοτος όταν τελειώνει την περιγραφή του τι έγινε στη Μίλτο συνεχίζει με το πώς αντέδρασαν οι Συβαρίτες. Που έχουν μεγάλους δεσμούς με τους Μιλήσιους.

■ Πώς;
Αντιδρούν αδιάφορα. Παρότι, όταν είχε καταστραφεί η Σύβαρις, οι Μιλήσιοι είχαν κηρύξει τριήμερο πένθος, όλοι οι ενήλικοι είχαν ξυρίσει τα κεφάλια τους. Στην επόμενη παράγραφο λέει πως καθόλου όμοια δεν αντέδρασαν οι Αθηναίοι. Κηρύττουν πένθος, αλλά πρόσεξε: όταν ο Φρύνικος γράφει την τραγωδία «Μιλήτου άλωσης» και την ανεβάζει στα Μεγάλα Διονύσια, τρώει πρόστιμο! Γιατί λένε πως στο θέατρο συγκινούνται, κλαίνε όλοι. Εκεί βλέπεις πως υπάρχει ένας έλεγχος της συναισθηματικής αντίδρασης. Μην μας το ξαναθυμίζεις. Κάναμε το χρέος μας, λένε οι Αθηναίοι. Βλέπεις και το κυριαρχικό του πράγματος. Μπορεί να εκδηλωθεί αυτός που δεν απειλείται. Αυτός που είναι πιο πάνω απ' τον

μιλήσιο πρόσφυγα. Εκεί χτίζεται όλη η ρητορική της Αθήνας για το ηθικό τους πλεονέκτημα.

■ Η Ιστορία πρέπει να εξημερώνει;

Η Ιστορία πρέπει να εξαγριώνει. Είναι ένα φίλτρο. Ακόμη και να καταγράψουμε μια μαρτυρία είναι μια εξημέρωση. Μια μεταμόρφωση του βιώματος. Το ακέραιο είναι μόνον αυτό που φέρει ο φορέας του τραύματος. Οφείλει η Ιστορία να ξεγυμνώνει τα πράγματα. Να λέει την αλήθεια. Η συνείδηση του λάθους χτίζεται όταν γνωρίζεις τι είναι λάθος. Το να λέμε ότι ο άνθρωπος είναι καλός εκ φύσεως και δεν είναι ικανός για Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ο πιο σύντομος δρόμος για να πάμε στον Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

■ Οι σπουδές σας στην Ιστορία σας επηρεάζουν στο γράψιμο;

Πολύ. Η «Εξημέρωση» είναι το πιο τρανταχτό παράδειγμα. Με έχει επηρεάσει στο πώς δουλεύω. Κάνω την έρευνά μου, έχω μέθοδο, πώς θα κρατήσω σημειώσεις. Πολλές φορές μένω στην έρευνα παραπάνω, ένας συνδυασμός του «αναβάλλω το τρομακτικό τού να αρχίζω να γράφω»!

■ Με τον Γιάννη Οικονομίδη πώς συνεργαστήκατε, όταν εκείνος ως σκηνοθέτης έχει μια δεδομένη σκληρή γλώσσα;

Οφείλεις να μπεις στον κόσμο του. Το αποδέχεσαι εξαρχής. Με εξίταρε πολύ στην περίπτωση του Γιάννη. Η δουλειά με τον Γιάννη και τον σεναριογράφο Χάρη Λαγκούση ήταν σχολείο. Ο Οικονομίδης έχει μεγάλη αγάπη στον Λόγο, στη λεπτομέρεια. Γράφαμε στο γραφείο. Είτε εγώ είτε ο Χάρης. Είχαμε φτάσει στη σκηνή 100. Το κλείναμε και βρισκόμασταν Δευτέρα. Ερχόταν ο Γιάννης και έλεγε, πάμε στη σκηνή 35, στο τάδε σημείο. Είχε όλο το σενάριο στο κεφάλι του ενώ αυτό εξελισσόταν. Εκεί βλέπεις μια αφοσίωση και μια βύθιση τρομερή.

■ Η σκηνοθέτρια Γεωργία Μαυραγάνη που ανέβασε και την «Εξημέρωση»;

Οι «Ευμενίδες» ήταν η πρώτη φορά που συμπράξαμε - έκανα τότε τη δραματουργική επεξεργασία. Η Γεωργία ξεκινάει απ' το κείμενο. Είναι άνθρωπος της ανάγνωσης, της ανάλυσης, της λεπτομέρειας. Ελεγε, αυτό πρέπει να παρασταθεί, άρα πρέπει να λύσουμε το αίνιγμα κάθε σημείου του κειμένου!

■ Συνεπώς είστε συγγραφέας για επαγγελματίας...

Δεν το λέω ακόμη. Για να είσαι πρέπει να έχεις όγκο έργου ή μικρότερο όγκο, αλλά αυτά που έχεις γράψει να έχουν αλλάξει κάτι σε αυτό το πολύ μεγάλο πράγμα που λέγεται τέχνη του γραπτού λόγου. Παρότι το μπλοκάκι απόδειξης υπηρεσιών που έχω γράψει την ιδιότητα του συγγραφέα - μεταφραστή, δεν το λέω συχνά. Λέω απλώς πως γράφω σενάρια ή κόμικς.

προκύψουν νέες γλώσσες. Για παράδειγμα, η ντερνεντική. Αυτή που μιλάμε εμείς είναι διαφορετική από των 20άρηδων.

■ Βραβεία;
Πήρα αυτό της Ακαδημίας Αθηνών και του Αναγνώστη.

■ Το «Γκιακ» έγινε και Θεατρικό.
Δύο φορές. Από τον Θανάση Δόβρη στο Skrow και από τη Γεωργία Μαυραγάνη στο ΚΘΒΕ.

■ Πώς σας φάνηκε;

